

Divi Thomae Aquinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impressionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

5 Vtrum fides sit virtus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

QVAEST. III.

gnificat fidem, quæ est in existentibus extra charitatem. Et est sermo de fide una & eadem numerali, an ipsa & fides informis est, evocabatur quod ex parte est: sed fides informis imperfecta est respectu formatae. ergo adueniente fide formata, fides informis excludit, ut non sit unus habitus numero.

T 2 P̄t. Illud quod est mortuum, non fit uiuum: sed fides informis est mortua, secundum illud Iaco.2. Fides sine operibus mortua est: ergo fides informis non potest fieri formata.

T 3 P̄te. Gratia Dei adueniens non habet minorem effectum in homine fidelis, quam infideli: sed adueniens homini infideli, causat in eo habitum fidei: ergo etiam adueniens fidelis, qui habebat prius habitum fidei informis, causat in eo aliū habitum fidei.

T 4 Præterea. Sicut Boet. dicit, Accidēta alterari non possunt: sed fides est quoddam accidens. ergo non potest eadem fides quādoque esse formata, & quādoque informis.

S E D C O N T R A est, quod Iacob.2. super illud, Fides sine operibus mortua est, dicit * gl. quibus resuiscit. ergo fides, q̄ erat prius mortua, & informis, fit formata, & uiuens.

R E S P O N. Dicendum, quod circa hoc fuerunt diuersæ opinions. Quidam enim dixerunt, quod alius est habitus fidei formatae, & informis: sed aduenient fide formata, tollitur fides informis. Et similiter, homine post fidem formatam peccante mortaliter, succedit ali⁹ habitus fidei informis a Deo inflatus. Sed hoc non uidetur esse conueniens, q̄ grazia adueniens homini, aliq̄ Dei donum excludat: neque et, quod aliquod Dei donum homini insfundatur propter peccatum mortale. Et idcirco alii dixerūt, quod sunt quidam diuersi habitus fidei formatae, & informis: sed tamē aduenient fide formata, nō tollitur habitus fidei informis, sed simul manet in eodem cū habitu fidei formatae. Sed hoc est virū effe incontenues, q̄ habitus fidei informis in hunc fidem formata, remaneat otiosus. Et iō aliter dicendū, quod idē est habitus fidei formatae, & informis. Cui⁹ rō eff., quia habitus diuersificat secundū illud, quod per se ad habitum pertinet. Cū autē fides sit per hanc charitatem in proposito. Et de hoc dicitur hic, quod non per se spectat

formis non fiat formata, nec ēcōuerso, quia ut dicitur 1. ad Corin.13. cū nenerit quod perfectum est, evocabitur quod ex parte est: sed fides informis imperfecta est respectu formatae. ergo adueniente fide formata, fides informis excludit, ut non sit unus habitus numero.

A D P R I M U M ergo dicendum, quod uerbū Apostoli est intelligendum, quando imperfēctio eius est de rōne imperfēcti. Tunc oportet, quod aduenientem perfectione, imperfēctum excludatur: sicut adueniente aperta uisione excluditur fides, de cuius uisitatione est, ut sit non apparentium: sed quando imperfēctio nō est de ratione rei imperfēcte, tunc illud numero idē q̄ erat imperfēctum, fit perfectū, sicut pueritia non est de rōne hominis: & iō idē numero qui erat puer, sicut uir. Informatis autē fidei non est de ratione rei perfectae, sed per accidens se hēc ad ipsam ut dictum est, vnde ipsam fides informis fit formata.

A D S E C U N D U M dicendum, quod illud quod facit uitam animalis, est de ratione ipsius: quia est forma essentiale eius, scilicet anima. Et ideo mortuum fieri nō pōt, sed aliud specie ē, q̄d est mortuum, & quod est uiuum: sed id quod facit fidē esse formata, vel uiuum, non est de essentiali fidei: & ideo non est simile.

A D T R I. dicendum, q̄ gratia facit fidem non solum quando fides de nouo incipit ē in homine, sed et quando fides durat. **Dicitum** * cī. n. supra, q̄ Deus sp̄ operatur iustificationem hominis, sicut Sol semper operatur illuminationem aeris. Vnde gratia non minus facit aduenientes fidelis, quam adueniens infidelis in utroque operatur fidem, in uno quidē confirmando & perficiendo, alio de nouo creando. Vl pōt dici, q̄ hoc ē pacidēs. I. pp̄ dispōne subiecti, q̄ grā non causat fidē in eo qui hēc: sicut contrario fīm peccatum mortale nō tollit gratiā ab eo, qui cā amissi per peccatum mortale procedens.

A D T R I I. dicendū, q̄ hoc q̄ fides formata sit informis, nō mutat ipsa fides, sed mutatur subiectum fidei, quod est anima, quod quādoque quidem habet fidēline charitate, q̄nq; autē cū charitate.

ARTICVLVS V.

Vtrum fides sit uiuens.

A D Q UINTVM sic procedit. Videtur q̄ fides nō

Connectere sunt. Fides autem, & charitas non sunt connectae.
Ad primum dubium dicuntur, quod arguens deceptus est non distinguendo inter virtutem intellectualem, & virtutem. Plus enim exigit ad virtutem intellectualem, quam ad virtutem etiam intellectus. Vnde gratis conceditur, quod fides non est vir-

sus intellectus, sed virtus. Virtus enim ordinatur ad bonum: nam uirtus est quae bonus facit habet, ut dicit Philo. In 2. & hic: sed fides ordinatur ad uerum. ergo fides non est uirtus.

P 2 Præterea. Perfectior est uirtus infusa, quam acquisita: sed fides propter sui imperfectionem non ponitur inter uirtutes intellectuas acquisitas, ut patet per Philosopham in 6. Ethic. ergo multo minus potest ponи uirtus infusa.

P 3 Piæterea. Fides formata, &

At tur, quod hoc est verum, sed non probat probandum, quia credere non significat actuum intellectus ab solitate, sed ut motu a voluntate. Et propterea licet credere, prout spectat ad intellectum, non sit perfectius simpliciter, tamen est perfectius non a secundis, ut actus opinionis in habente charitatem, sed per se, quia est actus per se pendens a voluntate. Et licet charitas, & eius actus extra fidem, & eius actum siue fidei tamen quod actus fidei ab actu charitatis habet, non est extrinsecus ab ipso, sed constituit ipsum in esse uirtutem actus. Et similiter id, quod subiectum fidei, faciliter intellectus motus a voluntate, habet a charitate, non est extra subiectum fidei, sed constituit ipsum in statu subiecti uirtutis simpliciter. Nec est simile de opinione, & eius actione, quia bonum consurgit ex causa integræ, opinio autem non est infallibiliter ad verum, ut solus status uirtutis ei deficit. Et per hoc patet responsio ad secundum: quia fides quod ad actum intrinsecum non dependet a charitate, potest dupliciter intelligi. Primo, ab solitate: & sic est verum. Secundo, in esse perfecto: & sic est fallitum. Quemadmodum enim actus temperantiae requirit actus rationis, & actus concupiscentiae: sicut ad actum fidei requirit actus voluntatis, & actus intellectus.

q. art. 8.

1. q. 58. art. 6.
4. & q. 65. art. 1.

Ad PRIMUM ergo dicendum, quod ipsum uerum est bonum intellectus, cum sit eius perfectio. Et ideo in quantum per fidem intellectus determinatur ad uerum, fides habet ordinem in bonum quoddam: sed ulterius in quantum fides formatur per charitatem, habet etiam ordinem in bonum, secundum quod est voluntatis obiectum.

Ad SECUNDUM dicendum, quod fides ex predictis patet, uirtus humana est, per quam actus humanus est reditibus omnibus, qui cunque habitus est semper principium boni actus, potest dici uirtus humana. talis autem habitus est fides formata. Cum enim credere sit actus intellectus assentientis uero ex imperio voluntatis, ad hoc, quod est actus sit perfectus, duo requiruntur, quorum unum est ut in fallibiliter intellectus rendat in suum bonum, quod est verum. Aliud autem est, ut in fallibiliter ordinetur ad ultimum finem, propter quem voluntas assentient uero, & utrumque inuenitur in actu fidei formatae. Nam ex ratione ipsius fidei est, quod intellectus semper seratur in uerum, quia substantiam per se fidei, et intellectus que sit perfectus, non tam intellectus, quam voluntas perfecta sit. Ex subiecto vero, quia substantiam per se fidei perfecte est intellectus motus a voluntate perfectus, ut proportionitaliter sibi respondet perfectio, & perfectibile.

Ad PRIMUM autem obiectiōnem Durandi, negatur antecedens, & dicuntur, quod credere ex charitate est perfectior actus imprimis, quam credere non ex charitate. Et cum arguitur, Charitas nihil addit pertinet ad genus cognitionis, respondet

Ad TERTIUM dicendum, quod fides formata, & informis non differunt specie, sicut in diversis speciebus existentes, differunt autem sicut perfectum, & imperfectum in eadem specie: unde fides informis cum sit imperfecta, non pertinet ad perfectam rationem uirtutis. Nam uirtus est perfectio quedam, ut dicitur in 7. Physicorum.

Ad QUARTVM dicendum, quod quidam ponunt, quod fides, quæ connumeratur in ter gratias gratis datas, est fides lectionalis, sicut secundum quid, formata autem, simpliciter, ut dictum est.

AIn eodem articulo corpore, & responsione ad secundum dubium occurrit ex Sto. in 3. sententia distin. i. 3. uolente, quod fides infusa non magis inclinatur ex parte habitus in non decipi, quam fides acquisita: quia non decipi, non se tenet ex parte habitus, nec ex parte affensis quem facit, sed ex parte obiecti, secundum quod obiectum, cui affensis, nescire vel falso praesentatur.

QVAEST. III.

ARTIC. VI. ET VII.

tatur habitus inclinanti, sicut habitus principiorum inclinat ex parte sui naturaliter in verum. Et si sit deceptio, hoc est ex obiectis falso occurrentibus, & presentatis intellectui. Sed in proposito uterque habitus iste inclinat naturaliter, & per modum naturae praebet a sensum, ergo fides insuffia non magis inclinat ex parte habitus in nobis decipi, quam aquista. ¶ Ad hoc non nisi cum admiratione inclinans uiri respedit, quod liquidum patet. Non decipi, tenere te ex parte habitus ex ipsa differetia inter habitus intellectuales, sunt uirtutes, & illos qui non sunt uirtutes. Illam quantum est ex se, inclinat tantum in verum, quia ad cognoscendum esse est, & non esse quod non est, nec possunt inclinare ad actum oppositum: isti autem utrungue si hent, & ideo non sunt uirtutes. Vnde oppositum est ei quod arguitur, sicut q[uod] cognitione, & assentio vera ex meritis habet est ex propria natura ad actum talis inclinantis. Et si contingat de ipsi, ex habitu illo non prouenit, nec ex obiecto presentato sufficienter, si possit intellectus in habitu uirutis, & non adhaerere falsa presentationi. Falsum n[on] obiectum non habet uinculum intellectus ad se, sicut habet uerum, quando est evidens. Fides ergo insuffia in clinat ad verum sup natura ale indeceptibiliter, quia secundum ipsam afflentendo, non possumus falli.

¶ Super quatuor articulorum seximum.

¶ 2 Præterea. Confessio est actus fidei, ut supra dictum est: sed non est una, & eadem confessio fidei apud omnes, nam quod nos confitemur factum, antiqui patres confitebant futurum, ut patet Isa. 7. Ecce Virgo cōcipier, ergo non est una fides.

¶ 3 Præterea. Fides est communis omnibus fidelicibus Christi: sed unum accidens non potest esse in diversis subiectis, ergo non potest esse una fides omnia.

SED CONTRA est, q[uod] Apostolus dicit ad Eph. 4. Vnus Dominus, una fides.

R E S P O N. Dicendum, q[uod] fides, si sumatur pro habitu, duPLICITER potest considerari. Vno modo ex parte obiecti, & sic est una fides. Obiectum enim formale fidei est ueritas prima, cui etiam inherendo credimus que cuncte sub fide continentur. Alio modo ex parte subiecti, &

informis. Sed hoc non co[n]tientur dicuntur, quia gratia gratis data, quae ibi enumerantur, non sunt communis omnibus membris ecclesie. Vnde Apostolus ibi dicit. Diuina gratiarum sunt. Et iterum. Alii datur hoc, alii datur illud. Fides autem informis est communis omnibus membris Ecclesie: quia informitas non est de substantia eius secundum, quod est dominum gratuitum. Vnde dicendi est, q[uod] sumitur ibi pro aliqua fidei excellencia, sicut pro conscientia fidei, ut dicitur * gl. in proferentia fidei. Fides autem ponitur fructus, secundum quod habet aliquam delectationem in suo actu ratione certitudinis. Vnde ad Galath. 5. ubi enumeratur fructus, exponitur fides, de inuisibilius certitudo.

ARTICVLVS VI.

Vtrum fides sit una uirtus.

A D S E X T U M sic procedi tur. Videatur, quod non sit una fides. Sicut enim fides est dominum Dei, ut dicitur ad Ephes. 5. ita etiam sapientia, & scientia inter dona Dei computantur, ut pater Ista. sed sapientia, & scientia differunt per hoc, quod sapientia est de eternis, scientia vero de temporalibus, ut pater per August. 13. de Trini cùm ergo fides sit de æternis, & de quibusdam temporalibus, uidetur quod non sit una fides, sed distinguatur in partes.

¶ 2 Præterea. Confessio est actus fidei, ut supra dictum est: sed non est una, & eadem confessio fidei apud omnes, nam quod nos confitemur factum, antiqui patres confitebant futurum, ut patet Isa. 7. Ecce Virgo cōcipier, ergo non est una fides.

¶ 3 Præterea. Fides est communis omnibus fidelicibus Christi: sed unum accidens non potest esse in diversis subiectis, ergo non potest esse una fides omnia.

SED CONTRA est, q[uod] Apostolus dicit ad Eph. 4. Vnus Dominus, una fides.

R E S P O N. Dicendum, q[uod] fides, si sumatur pro habitu, duPLICITER potest considerari. Vno modo ex parte obiecti, & sic est una fides. Obiectum enim formale fidei est ueritas prima, cui etiam inherendo credimus que cuncte sub fide continentur. Alio modo ex parte subiecti, &

¶ fides diversificatur secundum quod est diuersorum. Manifestum est autem, quod fides, sicut & quilibet aliis habitus, ex formalis ratione obiecti habet ipsum, sed ex subiecto individuat: & ideo si fides sumatur pro habitu quo credimus, sic fides est una specie, & differens numerus in diversis. Si vero sumatur pro eo quod creditur, sicut etiam est una fides, quia id est ab omnibus creditur: & si sint diversa credibilia, que communiter omnes credunt, tamen omnia reducuntur ad unum.

A D P R I M U M ergo dicendum, quod temporalia quae in fieri deponuntur, non pertinent ad obiectum fidei, nisi in ordine ad aliquod æternum, quod est veritas prima, sicut supra dictum est. Et ideo fides una est de temporalibus, & æternis: lectus autem est de sapientia, & scientia, quae considerant temporalia, & eterna secundum proprias rationes utrorumque.

A D S E C U N D U M Dicendum, quod illa differentia præterita, & futura non contingit ex aliqua diuersitate rei credita, sed ex diuersa habitu in creditu ad unam rem creditam, h[ab]et etiam supra habitum est.

A D T E R T U M Dicendum, quod illa ratio procedit ex diuersitate fidei secundum numerum.

ARTICVLVS VII.

Vtrum fides sit prima inter uirtutes.

A D S E P T I M U M sic procedi ditur. Videatur, q[uod] fides non sit prima inter uirtutes. Dicitur, n. Luc. 12. in * glof. super illud. Dico vobis amicis meis, q[uod] fortitudo est fidei fundamentum: sed fundamentum est prius eo, cuius est fundamentum. ergo fides non est prima uirtus.

¶ 2 Præterea. Quedam glossa dicit super illud plamnum. Noli emulari, quod ipsi introducit ad fidem: ipsi autem est uirtus quædam, ut infra dicitur. ergo fides non est prima uirtutum.

¶ 3 Præterea. Supra dictum est, quod intellectus credentis inclinatur ad obiectum his, quae sunt fidei, ex obediencia ad Deum: sed obediencia est etiam quadam uirtus. non ergo fides est prima uirtus.

¶ 4 Præterea. Fides informis non est fundame[n]tum: sed fides formata, sicut